

محراب

افہرقتی ، اجتماعی ، فلسفی ، تاریخی ، ادبی مجموعہ در
شیمدیلاک اون بش کوندہ نشر اولنور

مدرجات :

- توحید تدریسات مسئلہ سی والامہیات فا کولتہ سی محمد امین ۷۵۷
- قابل (اجتماعی حکایہ) مہامی ۷۶۰
- اورتہ آسیادہ تورکن علمی ضیا ۷۶۶
- اوافق بر نظره عبد الرشید ۷۷۷
- سمرقند شہری نورکستانی : رفت ۷۸۰
- حی بن یقظان (رومان تفرقہ) بابا زاده : رشید ۷۸۵
- کوی مکتوبلری : محمد صدق — سراب : قدریہ حسین — شرق : ملیحہ نوری — رؤیا ۷۸۷
- مندہ : شرف کاظم — غزل : محی الدین رائف — یولجی : توفیق جلیس — غزل : کامی ۷۸۸

یگی طبعنا

بارغالی تجادہ نیندہ در شید افندی خانیندہ

تدریساتک توحیدی

و الہیات فاکولتہ سی

محرابک بوندن اول ایکی نئسخه سنده مدرسه تدریساتک بوحالده دوام ایتمه سئک امکانشز لغنی سولمشم . و دیمک ایسته مشدم که : « برغایه بی ، برفائده بی استلزام ایتمن بر مؤسسه بی هیچ بر قوت یاشاندیراماز » . بن بوسوزلری یازدیغ زمان ، اعتراف ایدیم که ، قیصه بر زمانده مدرسه لریک بو غیرطبیعی حالته نهایت ویریله جکی امیدیه ایتمورم . چونکه زده بر مؤسسه نک روشنندن ، یاشایشندن کیمسه ممنون اولمادیغی ، هر کس اونک ضرریح حس ایتدیکی حالده کندی کندینه دردلشیر ، فقط بر اراده ، بر عزم حمله سی کوستردرک ایشی طبیعی برشکه صوقغه جهد ایلر . بن مدرسه ایچون کیمکه کوروشمششم اونلر بو وضعیتی غیرطبیعی بولویورلردی . حتی مدرسه ده تدریساتده بولونانلرده معاشزلرک فرقده ایدیلر . دوامی فائده سز و مضر اولان بو تدریساتی مملکته نافع برشکه صوقق ایچون کیمسه بر جهد کوسترمیوردی .

مدرسه لر شکل سابقه یالکز فائده سز اولسه لردی بنه دوام ایدمزلردی . حالبوکه ایچنده درس کورن بعض کنج طلبه نک پک ای حس ایتدکلری کی ضررلی ایدیلر . اونک ایچون بنه صوک انقلابک الک مستعود نتیجه لرندن بری تدریساتک توحیدینه دائر ویریلن قراردر . دیگر ایکی مقاله ده سولدیکم کی مدرسه تدریساتک بالخاصه صوک عصرده کوردیکمز قنالی نه اوقوتولان معلوماتدن ، نه ده مدرسه ده بعض مثبت علملرک موجود اولمامسندن متولددی . مدرسه نک الک مهلک جهتی تعقیب ایدیلن تربیه و تحصیل طرزندن ایلری کلیوردی . مشروطیتدن بری یاپیلان بعض اصلاحاته رغماً مدرسه تدریساتده اولیه بر اصول دوام ایدوب کیدیوردی که بویه بر تدریس طرزیه آنحق وقایع و حادثاتی

کورمکدن تماماً محروم اولان ، عادتا حس سلیمنی غائب ایدن بر زمزه یتیشہ بیلیردی .
 بو زمزه نك مملکتک دیگر صنفلرندن فرقی نہ محافظہ کارلخی ، نہ ده تعصب دینیسیدر .
 زما نمرده محافظہ کارلق موجود مؤسسباتک دوامنی وصارصیتیسز تکاملنی شعورلی برطرزده
 ایستہ مکدر . مدرسه ده تعقیب ایدیلن اصول بالعکس شعوری ، دوشونجه قدرتی ازالہ
 ایدیوردی . مکرکه فطرت ، مدرسه ده تحصیل ایتش بعضی مستثنا ذواتده کوردیکمز
 کی ، هر شیشه رغماً کورلندیریلسی قابل اولمایان برزکا احسان ایتش اولسون .
 ینہ مدرسه لرله تماس ایدنلر بیلیرلرکه اوراده حس دینی انکشاف ایتز ، بلکه تماماً
 کور اعتیادلر حصوله کلیر . مدرسه تدریساتی قدر کنجلرده هیجانی وحسی احماله به جک
 واسطه آز بولونور . مدرسه تحصیلی کورنلرده اکثریتله حس ایدیلن جانسزلق ،
 حرکتسزلک بونک اک ابی مثالیدر .

مدرسه لرده علم تلقینی کیرمه سی ، اسکی تورک واسلام عالمیری طرزنده مساعی قابلیتکده
 کورلشمی یوزندن هیچ اولمازسه برعصردنبری بوتدریساتدن مثبت هیچ بر فائده حاصل
 اولما یوردی . اوزون سنه لر سورن تدریساته رغماً بوکون آثار ماضیه مزی ، حتی دینی
 اثرلر مزی لایقوله آکلا یابیلیمک ایچون مستشرقلرک تحلیلنه مراجعت مجبوریت الیمه سنده
 قالیورز . بر مملکت دوشونو کزکه اوراده بر مؤسسه منحصر آ دینی اثرلری اوقوتسون ،
 اونلری تحلیل ایله اوغراشین . او یله اولدینی حالده هر هانکی بر اسلام عالمی ، مثلاً
 غزالی کی حجت اسلام عد ایدیلن بر متفکری آکلا یابیلیمک ، اثرلرنده کی قیمتی تقدیر
 ایدہ بیلیمک ایچون غرب مأخذلرینه مراجعتدن باشقه بر چاره بولونماسین . . . بالکیز
 یو حال مدرسه لرک صوک عصرده علمی ، مثبت هیچ بر خدمتی اولمادیغنه اک مهم بر دلیدر .
 شیمدی یا پاچغمز الہیات فاکولتہ سی علم اعتباریله بزی بو چوق کری اولان وضعیتدن
 قورتارمیدر . حتی الہیات فاکولتہ سی آحق احتیاجی بجه مدرسه لرک معارفه التحاقده
 آرامقندن زیاده شیمدی به قدر یابیلیمیان دینی تدقیقاتی علمی وعصری برطرزده ایفا ایتمک
 لزومنه استناد ایلیدر . اونک ایچون الہیات فاکولتہ سی مدرسه نك یرینه قائم اوله حق
 بر مؤسسه اولمقندن زیاده اسلام آثار دینیہ سی علمی برطرزده تدقیق ایدہ جک یبکی
 بر فاکولتہ اولمالیدر .

یوفا کولتہ اسلامیتی ، اسلام آثار دینینسی علمی برطرزده تدقیق ایتمکی اک باشلی
 بر هدفی عد ایلیدر . بویله بر تدقیق یا یعنی وظیفه ایدین بر مؤسسه اول امرده ، بوتدقیقاتک

اصولنی اوکرہ تہ جک ، ثانیاً بو تدقیقاتدن معنا چیقاراییلہ جک تدریساتی احتوا ایللی ،
 ثالثاً طلبہ نك بو تدقیقه کافی نشان معلوماتی اولمالی ، یعنی عربی و فارسی ایلہ مطلقاً اجنبی
 لسانلرندن بری اوکرہ تیلملیدر . پنجم الہیات فا کولتہ سنک تدریساتی درت قسم اوزرینہ
 ترتیب ایدملیدر : (۱) آثار و مؤسسات دینیہ تی تدقیق ایدہ بیلنک قابلیت ویرہ بیلہ جک معلو-
 مات ؛ یعنی اجتماعیات ، روحیات ، علومده و بالخاصہ تاریخده اصول ، اسلام و دین اسلام تاریخی .
 (۲) اصل کتب دینیہ : تفسیر ، حدیث . (۳) اعتقادات و اعمال حقندہ کی آثار متأخرہ :
 یعنی کلامیون ، حکما ، متصوفہ ، فقہانک اثرلری [بونلر مدرسدہ اولدینی کی نصی ،
 یعنی کلام وفقہ حالندہ دکل ، تاریخی برطرزدہ ، یعنی کلامیون ، متصوفہ ، فقہا اثرلری
 حالندہ تدقیق اولونمالیدر] . (۴) بوتدریساتدن معنا چیقارہ بیلہ جک معلومات : دینی فلسفہ ،
 بالخاصہ علم - دین مناسبتی . تاریخ ادیان ، بالخاصہ اسلامیتک انتشار ایتدیکی محیطلرده کی
 دینلرک تدقیقاتی ، تاریخ فلسفہ ، بونلردن باشقہ طلبہ تی بوتدقیقاتہ حاضر لایہ بیلنک اوزرہ
 معلوماتی ویرہ بیلہ جک برتشکیلات لازمدر .

بو انستتر دائرہ سندہ بر الہیات فا کولتہ سی تأسیس ایدیلیر وتدریسات تماماً علمی
 برطرزدہ یاییلاجتی اولورسہ آثار دینیہ تی حقیلہ بیلن متفکرلر یتشیر . بوندن ایدہ جکمز
 استفادہ ، قناعتہ کوردہ ، چوق بویوک اولاجقندر . چونکہ بر کرہ بو سایہ دہ مملکتمزده کی
 دینی مؤسساتک ماهیتی و طرز تکاملنی بیلن متفکرلرہ مالک اولورز . بوندن باشقہ
 شرق ملتلری ایچندہ ایلک اول اسلامیتی بویلہ علمی صورتده تدقیق ایتک شرفنی تورکلر
 قازانمش اولورلر . بزم یاییاجمیز تدقیقات بوتون شرق اقوامنه یاییلیر . اقوام اسلامیہ نك
 دینی حرثہ خدمت شرفده ملتزمہ عائد اولورز . بو صورتلہ اسلام ملتلری اوزرندہ
 علمی برنفوذ تأسیس ایدرز ، اکر بو مؤسسہ آرزو ایتدیکمز درجہ دہ کمالہ ایرہ وسہ علم
 عالمنہ ، انسانیتده خدمت ایلرز . چونکہ بوفا کولتہ دنیاده اک منتشر دینلردن بری اولان
 اسلامیت حقندہ بر چوق علمی یکی حقیقتلر میدانہ قویاییلیر . بوتون بوفائده لرندن صرف
 نظر ایتسہ ک بیلہ بو صورتلہ تأسیس ایدہ جک الہیات فا کولتہ سی دیگر فا کولتہ لرک ، بالخاصہ
 ادبیات مدرسدہ سنک تدریساتندہ یاردیم ایلر . مثلاً ، الہیات فا کولتہ سنک متصوفہ حقندہ کی
 تدقیقاتی تورک تاریخ ادبیاتی تعمیق ایتک ایستینلر ایچون نہ قیمتی بر منبع اولور ؟
 اعتراف ایتلیدرکہ بو هدفنی استحصالہ قادر بر الہیات فا کولتہ سی تأسیس ایدہ جک

کافی وسائطه مالک دکنز . شو قدر که بو کون بو مؤسسه بی انی اساسله مستدأ قوراءا بیلر سہک ، امید ایدرم که یاقین بر آئیده قوتلی بر علم اوجاعی حاله کله بیلیر .
 بونک ایچون شوقنا عتدهیم ، که معارف وکالتی الہیات فا کولتہ سی همان دارالفنون شعبہ سی حالندہ تأسیس ایتمه ملیدر . الہیات فا کولتہ سی بوتون بو مسئله لری آکلامش ، مقتدر بر مدیرک اداره وسوقه تابع بر مکتب حالندہ تأسیس ایدله لی وهیچ اولماز سہ درت ، بش سنہ صوکر ا دارالفنون جامعہ سنہ کیرملیدر . چونکه بویله بر فا کولتہ یه ایلک زمانلرده بر استقامت ویرمک لازم کلیر . بویله بر استقامتی آنحق مدیر صلاحیتی حائر بر متفکر ویرہ بیلیر . تجربه کوسترمشدر که منتخب بر مجلسله ، منتخب بر رئیس ایلہ بویله یکی بر مؤسسه بی انی بر هدفه سوق ایلہ مک چوق زمان قابل اولما یور . اگر بوندن اون بش سنہ اول دارالفنون نظامنامه سی نشر ایدیش و مجلس مدرسی نک شیمدی حائر اولدینی صلاحیت اوزمان بخش اولونمش اولسهیدی دارالفنونہ هیچ بریکی عنصر کیرہ مز ، تدریساتی انقلاب وتکامله اوغرایامازدی . بکا اویله کلیور که معارف وکالتی ایلک بش سنہ بی تشکیلات دورہ سی عدا یتلی ، مقتدر بر متفکر اداره سنده الہیات مکتبی تأسیس ایللی وشو قدر که بش سنہ نہایتندہ بو مؤسسه نک دارالفنون نظامنامه سنہ تابع اولاجغنی تصریح ایتلیدر . بن باشقه صورتله انی بر الہیات فا کولتہ سی یاسیله جغنی ظن ایتیموزم .

دارالفنون فلسفه تاریخی معلمی

محمد امین

جرب عمومی سانجانتدن

مطاب

قابل

بر هفته در کویک غربنده کی آوجی سپرلرندہ کیجه لی کوندوزلی دورمه دن محاربہ ایدیورلردی . کانون اولک امانسز صوغوقلری هر شئی دوکدورمش ، طوپراغک یوزنی کنیش بر کفتله اورتمشدی . خندق ایچی ، سپری ، اوکنده کی آتش میدانی ،